

ויקהל

”וְהַנְּשֹׂאִים הַבִּיאוּ”: התכונות הנדרשות ממנהיג

מבוסס על: לקוטי שיחות חלק ט"ז, שיחה א' לפרשת ויקהל

- מדוע הביאו הנשיאים את נדבתם למשכן רק בסוף ההתרמה? ואיך כל זה מתקשר למשה רבינו?
- מדוע מציגים הנשיאים כ'עצלנים'? הם דרבנו את כולם וגם הביאו את אבני האפוד והחושן!
- מה הייתה טעות הנשיאים, איך הם עמדו עליה, ואיך כל זה מתקשר ל"שעבודא דרבי נתן"?
- התכונות להנהגה נכונה: הנעת הציבור לפעולה או עבודה עצמית נחושה עד לביצוע המשימה?

הקדמה

בפרשתנו, מסופר איך משה רבינו הקהיל את כל בני ישראל (למחרת יום הכיפורים), ואמר להם כל פרטי בניית המשכן כפי ששמע אותם מהקב"ה, תוך פירוט התרומות העצומות שיידרשו מישראל עבור כך. ואכן, התורה מספרת איך בני ישראל התגייסו לעבודת המשכן בכלל, ולמתן הכספים בפרט, בצורה יוצאת מן הכלל - עד שהאחרים הוצרכו להעביר קול במחנה: "מספיק עם התרומות! לא צריך יותר כסף..."

אכן, היו אנשים, שלא תרמו כמו כולם, אלא חיכו לסוף ההתרמה... עד שגילו שכמעט אין כבר מה לתת... אנשים אלה לא היו סתם קמצנים ח"ו, אלא היו שנים עשר "נשיאים" של שבטי ישראל - אנשי מעלה גדולה. בשיעורנו היום נעמוד בפירוש רש"י, על הטעם לכך שבהתרמה (בפרשתנו) עבור בניית המשכן - הנשיאים היו האחרונים שהביאו את השתתפותם, בעוד בחנוכת המשכן (בפרשת נשא) - הם היו הראשונים לתרום. במהלך שיעור זה, נלמד על התכונות הנדרשות ממנהיג ישראל, מתי עליו להוביל ומתי עליו לתת לדברים להיעשות על ידי הציבור; ונראה איך בעצם - כולנו 'מנהיגים' במידה מסוימת, וכפי שנפרש בעז"ה.

הערה למוסר השיעור

תחילת שיחה זו היא די עיונית (עשר שאלות על פירוש רש"י!). ולכן, כדי שיתאים לקהלים מתחילים, קיצרנו לשלש שאלות מרכזיות, ומהן נבנה המהלך הנפלא הנמצא בשיחה זו. שיחה זו מבוססת על התועדות ש"פ ויקהל-פקודי תשכ"ו (נמצאת במדור 'הוספות' של האתר), ושם נתבארו כמה עניינים שלא הובאו בשיחה. (ושביבים מהם הובאו כאן בהערות). כמו כן, בשיעור זה הובאו ג' סיפורים, ואם רוצים להרחיב בהם, מקורות סיפורים אלה (בכתבי הרבי הקודם) נמצאים במדור 'הוספות' של האתר. ותן לחכם ויחכם עוד.

הנשיאים הן האחרונים להביא את תרומת המשכן

מקור 1

בפרשתנו, מסופר על תרומת המשכן על ידי כל הציבור, וגם על השתתפות ה"נשיאים" בסוף:

ויקהל לה, כג: וְכָל אִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא אֹתוֹ תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים - הַבִּיאוּ. כָּל מְרִים תְּרֹמֶת כֶּסֶף וְנִחְשֶׁת הַבִּיאוּ אֶת תְּרֹמֶת ה'... וְהַנְּשֹׂאִים הַבִּיאוּ אֶת אֲבְנֵי הַשֹּׂהַם וְאֵת אֲבְנֵי הַמְּלָאִים לְאֵפוֹד וְלַחֹשֶׁן.

על המילים "וְהַנְּשֹׂאִים הַבִּיאוּ", מפרש רש"י:

רש"י: וְהַנְּשֹׂאִים הַבִּיאוּ. אָמַר רַבִּי נֶתָן: מֵה רָאוּ נְשִׂאִים לְהַתְּנִיב בְּחֻנוּכַת הַמִּזְבֵּחַ בְּתַחֲלָה, וּבְמִלְאֵכַת הַמִּשְׁכָּן לֹא הִתְנַדְּבוּ בְּתַחֲלָה? אֵלָּא כִּי אָמְרוּ נְשִׂאִים: יִתְּנַדְּבוּ צְבוּר מֵה שְׂמֵתְנַדְּבִים, וּמֵה שְׂמֵחֶסְרֵין - אָנוּ מְשֻׁלְּמִין אוֹתוֹ. כִּינֵן שֶׁהַשְּׁלִימוֹ צְבוּר אֶת הַכֹּל.. אָמְרוּ נְשִׂאִים: מֵה עֲלִינוּ לַעֲשׂוֹת? הַבִּיאוּ אֶת אֲבְנֵי הַשֹּׂהַם וְגו'; לְכֹךְ הִתְנַדְּבוּ בְּחֻנוּכַת הַמִּזְבֵּחַ תַּחֲלָה. וּלְפִי שְׁנַתְעֲצְלוּ מִתַּחֲלָה - נְחַסְרָה אוֹת מְשֻׁמֵם וְהַנְּשֹׂאִים כְּתִיב (ללא יו"ד בין השי"ן והאל"ף).

בפשטות נראה, שכוונת רש"י כאן הייתה לענות על שאלה פשוטה: מדוע מזכירה התורה את נדבת הנשיאים רק בסוף, אחרי שכולם הביאו נדבתם (והתחילו כבר בבנייה עצמה)? ועל זה התשובה היא, שכוונת התורה הייתה בעיקר כדי להראות גנותם ועצלותם של הנשיאים¹...

אלא שכפי שנראה, הדבר לא כזה פשוט שהתורה רוצה להראות גנותם של הנשיאים... ואדרבה: במהלך שיעור זה נוכיח בפירוש רש"י, שכוונת הנשיאים הייתה דווקא רצויה ונכונה, אלא שמשום סיבה צדדית הגיעו לידי טעות, אותה הם תיקנו במהלך חנוכת המשכן, וכפי שנבאר בעז"ה.

שאלות על פירוש רש"י

מקור 2

ובהקדים, דהנה ישנם כמה וכמה שאלות על פירוש רש"י זה (הארוך מאוד!), ומהן:

¹ כך מובא במשכיל לדוד על רש"י: "דקשיא ליה: אמאי מנה הכתוב נדבת הנשיאים באחרונה? ומשני: להודיע עצלותם".

לקוטי שיחות: (א) השאלה לא היתה צריכה להיות מדוע בחנכת המזבח הם התנדבו "בתחלה", אלא מדוע כאן הם לא התנדבו "בתחלה" (השאלה במילים אחרות, ראה הערה²).

(ב) כיצד יתכן לומר שהתורה מזכירה נדבות הנשיאים בנפרד, כדי להודיע על עצלותם, הרי אפלו "בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב"³.

(ג) יש כאן סתירה מניה וביה: אם הצבור השלימו הכל, כיצד חסרו האבנים לאפוד ולחשן וכו'? אם כן, יוצא שהנשיאים הביאו דברים עקריים רבים.

[לקהל מתקדם: הרבי שואל עשר(!) שאלות בשיחה על פירוש רש"י. ראה עוד שאלות בהערה⁴.]

האם על נשיא להיות ה"ראשון" או ה"אחרון"?

מקור 3

[הדבר יובן בהקדים שאילה יסודית: מהו תפקידו של נשיא בישראל? האם עליו להיות הראשון לפעול (ולומר לכולם 'אחרי!'), או שלהיפך, הנשיא הוא האחרון לפעול - אחרי שכולם פעלו?]

אכן, כשמעיינים היטב בדברי רש"י "מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחלה", מבינים מזה שלדעתו, הנורמה של נשיא הוא דווקא להיות ה"אחרון" לפעול, ולא להיות ה"ראשון":

לקוטי שיחות: פונת רש"י היא להסביר שהתנהגותם של הנשיאים בהביאם את נדבתם לבסוף היא ההתנהגות הנכונה. ואדרבה: השאלה היא מדוע בחנכת המזבח הם בכל זאת הביאו בתחלה.

דהנה תפקידו של נשיא הוא בראש ובראשונה להשתדל שיהודים יקימו את המוטל עליהם, ורק לאחר מכן עליו לחשב על עצמו ועל עניניו (ראה סיפור במסגרת להמחיש העניין).

משה רבינו הראה הדוגמא לכל הנשיאים

מקור 4

מהו המקור לכך שנשיא נותן תמיד זכות קדימה לציבור? מהדוגמא שהראה לנו משה רבינו:

רש"י יתרו יט, יד: [ניירד משה] מן החר אל העם. מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו אלא מן החר אל העם.

על איזה "עסקים" של משה מדובר כאן? לא על 'ביזנס' ח"ו, אלא על עסקיו הרוחניים! וגם לזה לא היה מתפנה משה, אלא תמיד היה עסוק ללכת "מן החר (בו שמע את דברי הקב"ה) - אל העם":

לקוטי שיחות: בהיותו נשיא ישאל - משה מוסר תחלה לישראל את שליחותו של הקב"ה והוא דואג לכך שהם יקימוה, ורק לאחר מכן הוא חושב על "עסקיו" הרוחניים בינו וביין הקב"ה (ראה הערה⁵).

וכך בענייננו: תפקידם הראשון של הנשיאים היה לדאג לכך שיהודים יתנדבו ככל יכולתם. ולכן אמרו "ומה שמחסרין - אנו משלימין אותו" (ראה נקודה חשובה במסגרת).

ועפ"ז מתורצות השאלות הא' וב' הנ"ל: אין כאן שום גנות ח"ו עבור הנשיאים, ואין טעם לשאול מדוע בתרומת המשכן הם היו האחרונים לתרום; מכיון שהתנהגותם זו מקורה בכונה נכונה, המתאימה לנשיאי ישראל - להעביר תמיד את צרכי הקהל לפני עבודתם וצרכיהם האישיים⁶.

² במילים אחרות: אם נאמר שרש"י רוצה כאן רק לגנות את הנשיאים על עצלותם הרבה, שאלת רש"י הייתה צריכה להיות מדוע, כאן (בתרומת המשכן) - הם לא תרמו מהתחלה, ולא מדוע שם (בחנכות המשכן) - הם תרמו מהתחלה. הרי הנורמה היא שמנהיג אמור לתרום ראשון! וככה הייתה צריכה להיות השאלה - מדוע הם לא תרמו ראשונים, וזהו! ומזה ראה שזה לא כזה פשוט שהם עצלנים... אלא שהיתה סיבה חזקה לכך שהם תרמו אחרונים, וכפי שנבאר לקמן.

³ גמרא בבא בתרא כג, א: "עייני לאה רכות, מאי רכות? אילימא רכות ממש, אפשר? בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב, דכתיב: מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה, בגנות צדיקים דבר הכתוב?"... והגמרא עונה שם בכמה אופנים.

⁴ לקהל מתקדם: באותיות ב' וג' בשיחה, שואל הרבי עשר שאלות על רש"י זה! כאן הבאנו רק שלשת השאלות המרכזיות, וכדאי להביא השאר בע"פ, ומה: (א) מדוע רש"י מאריך כ"כ עם פרטי אריכות הסיפור "יתנדבו ציבור וכו'", במקום לומר פשוט שנתעצלו? (ב) אם העם הביאו הכל, מדוע הם לא הביאו את אבני השוהם שהביאו הנשיאים? (ג) מהו הדיוק בדברי רש"י "ומה שמחסרין" - מלשון חסרון (במקום "ומה שלא יביאו")? (ד) מהו הפירוש בדברי הנשיאים "מה עלינו לעשות" (במקום "מה עלינו להביא")? (ה) מדוע רש"י מציין שם בעל המאמר: "רבי נתן"? (נקודה זו נפרש לקמן במקור 7).

⁵ וגם ההכנות האישיות הנדרשות ממנו כדי לקבל התורה, כדי להיות "משה קיבל תורה מסיני" - גם זה משה רבינו מניח בצד, ולכל לראש מעביר הוראת הקב"ה לישראל ומוודא שהדבר יתבצע, ורק אחר כך חושב על עבודתו הרוחנית האישית...

⁶ לקהל מתקדם: ועפ"ז מתורצים רוב הדיוקים שבהערה 4 לעיל: הנשיאים רצו שהקהל "יתנדבו מה שיתנדבו", שיעשו ככל יכולתם לקיים רצון הקב"ה. ורק מה שהם יחסרו - החומרים שהם לקחו ממזרים, אבל כבר הספיקו להשתמש בהם, ופשוט אין להם אותם - זה יביאו הנשיאים. ולכן, כשראו שהציבור השלימו הכל, אמרו הנשיאים "מה עלינו לעשות"? עכשיו אנו מתפנים לחשוב "מהו תפקידנו", מה אנו יכולים להביא בתור עבודתנו האישית.

קברניט האנייה עוזב אחרון!

(הרבי - כרך א' עמ' 209)

משה אישון, עורך עיתון 'הצופה', היה ביחידות אצל כ"ק אדמו"ר ושאל: "מדוע הרבי אינו עולה לארץ?"

ענה לו הרבי: "יבוא יום. אני מקווה שהוא לא רחוק".

העיתונאי שאל שוב: "ומה באשר לחסידים - האם מחכים גם הם עד שהרבי יעלה?"

ענה לו הרבי: "כל חסיד שבא לשאול אם לעלות לארץ ישראל, והוא אינו ממלא תפקיד חשוב בחינוך או ברבנות, אנו אומרים לו 'עלה', ומלווים אותו בברכת 'ישוב טוב'.

"הבעיה היא לגבי אלה שיש להם תפקידים חיוניים ואם הם יעזבו את הקהילה - הכול יתפורר. לאלה אנו אומרים: צא ולמד מקברניט של אנייה בים סוער, הקברניט הוא תמיד האחרון הנוטש את האנייה. תחילה עליו להציל את הנוסעים..."

[אין כאן המקום לעשות דיון על שיטת הרבי על עלייה לארץ הקודש; אבל לכאורה, נקודת הסיפור הוא זהו בדיוק כנקודת הביאור כאן: 'נשיא' מוודא לכל לראש שהעם עשה מה שצריך, ורק אחר כך חושב על עצמו.]

לא מדובר בסתם 'קמצנות'!

חשוב מאוד לציין, שהנשיאים לא היו ח"ו 'קמצנים', שרצו שכולם ייתנו כדי שלא יהיה צורך בתרומתם...

אדרבה, מדובר כאן באנשי מעלה, נבחרו הציבור, שעושים עבודתם רק עבור כבוד הקב"ה; והם רוצים עוד יותר מכולם לתרום! אלא שכונתם הייתה לשמה, להעביר צרכי הקהל לפני זכויותיהם ועבודתם האישית.

ורואים זאת מפורש בפירוש רש"י, שהתוכחה היחידה שנאמרה עליהם היא שהם היו 'עצלנים' (וגם זאת, רק בדקות דקות, כפי שנפרש), אבל לא להתערבה בזה שום קמצנות ח"ו!

למרות שהנהגתם הייתה לכאורה רצויה, בכל זאת, בסופו של דבר הם הבינו שמהו 'לא בסדר':

לקוטי שיחות: כְּאִשֶּׁר רָאוּ הַנְּשִׂאִים שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל נִתְּנוּ כָּל כֶּף הַרְבֵּה כֶּסֶף וְזָהָב וְכו' עַד שֶׁהָיָה מְסַפֵּיק לְהַשִּׁיג גַּם הַדְּבָרִים שֶׁלֹּא הָיוּ בְּרִשְׁוֹתָם; וְאִם כֵּן נִדְּבַת הַנְּשִׂאִים, שֶׁהֵבִיאוּ בַּפֶּעַל אֶת אֲבֵנֵי הַשֶּׁהָם וְכו' כִּבְר לֹא הָיְתָה הִקְרָחִית⁷ כֶּף - יוֹצֵא, שְׂאִין לָהֶם חֶלֶק שָׁנָה עִם כָּל יִשְׂרָאֵל בְּנִדְּבַת הַמִּשְׁכָּן הַהִקְרָחִית; וּמִכֶּף הַבִּינָה שֶׁהִתְנַהֲגוּתָם הָיְתָה מְעֵרָבֶת בְּעֵצְלוֹת.

במילים אחרות: הנשיאים הביאו את אבני השוהם (שלא היו לבני ישראל), אבל הרגישו שתרומתם מיותרת, מכיון שהכסף לקנות אותם (מתגרי האומות) כבר היה נמצא... ואם כן, השתתפותם לא הייתה זהה לכלל ישראל; וכנראה שהיתה איזושהי עצלות בהתנהגותם. (ראה מסגרת והערה⁸).

לפני הנשיאים: כוח חסר פועל

חשוב להסביר היטב נקודה זו, שהיא יסוד הביאור: הנשיאים הרגישו שתרומתם הייתה מיותרת, מכיון שב'כוח' – הכסף והאפשרות לקנות החומרים החסרים כבר היה קיים. והגם שבפועל – הם אלה שתרמו חומרים חשובים עבור המשכן, הם הרגישו שזה רק "נחמה פורתא", ובעצם – לא היה צורך בהם. (וראה הערה 8 כאן, בחילוק בין עניין הכרחי לעניין של זכות אופציונלי).

נשאלת השאלה: לכאורה, מה היה הפגם לכאורה בהנהגתם? כוונתם הייתה הרי רצויה – לתת דין קדימה לציבור! ומה היה התיקון שלהם (בחנוכת המשכן) – להפסיק לתת דין קדימה לציבור?! אלא שבעצם, הדבר קשור לבניית המשכן – דווקא בעניין זה היה עליהם לנהוג הפוך מהרגיל:

לקוטי שיחות: בְּאִמְצָעוֹת נְדָבַת הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁג הַעֲנִין הַכִּלְי שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל "וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם", הַהוֹכָחָה שֶׁ"נִתְּכַפֵּר לָנוּ עֲוֹן הָעֵגֶל". וּלְפִיכֶן נִדְּרָשׁ כָּאֵן - בְּנוֹסָף לְכֶךָ שְׁכָל יְהוּדֵי יִטַל חֶלֶק בְּנִדְּבַת הַמִּשְׁכָּן - שֶׁהַמִּשְׁכָּן יוֹקֵם מִהָר כָּכָל הָאֲפֹשֶׁר.

וְלִכֵּן לֹא הִתְאִימָה הַתְּנַהֲגוּתָם שֶׁל הַנְּשִׂאִים בְּהַמְתִּינָם זְמַן רַב, עַד שֶׁהֻצְבָּר יִתְנַדֵּב. וּלְפִיכֶךָ, בְּחִנּוּכַת הַמִּזְבֵּחַ - שָׁגַם זֶהוּ עֲנִין כִּלְי וְחֻשׁוּבָה הַנְּרִיזוֹת בְּחִנּוּכַת הַמִּזְבֵּחַ עֲבוּר כָּל יִשְׂרָאֵל - הַתְּנַדְּבוּ הַנְּשִׂאִים בְּתַחֲלָה.

במילים אחרות: ישנם מצבים בהם העניין כל כך חשוב ודחוף, שהצורך לסיים העניין הכי מהר שאפשר, עובר לפני הצורך לחנך הציבור ולתת לו דין קדימה. ובזאת הסתכמה טעות הנשיאים. [בהתוועדות המקור לשיחה זו, מוסיף הרבי ומבאר:

ובשביל זה יש צורך בהבחנה שכלית – להבחין ולידע אם סיבת עיכוב הבאת נדבתם האישית אינה אלא מצד הקדושה (בגלל השתדלותם שבני ישראל ינדבו למשכן), או שמעורב בזה גם ענין של עצלות. ויש להמתיק זה על ידי הסיפור הבא (כפי שסופר ע"י הרבי הקודם):

החוש עבור הבחנה שכלית נכונה (סופר ע"י הרבי בהתוועדות המקור לשיחה זו, ש"פ ויק"פ תשכ"ו)

הרה"צ ר' מנחם נחום מטשרנוביל היה עני מדוכא, דחוק בפרנסתו, עד שהיו לו חובות גדולים. פעם אחת, כשקיבל את החסידים שבאו אליו, הביא לו חסיד אחד דורון – שלש מאות רובל בשטרות. וחשב לעצמו: למה עשה ה' כזאת, שיתנו לו סכום גדול כל-כך בבת אחת?! ובפרט שהסכום שנאסף משאר החסידים שנכנסו אליו אז (שביניהם היו גם גבירים), הגיע קרוב למאה רובל בשטרות בלבד – והפסיק באמצע קבלת החסידים כדי להתבונן בפשר הדבר. וכיון שלפני כן נכנס אליו חסיד עני, שהתאונן שאין לו כסף בשביל לזון את משפחתו, לשלם שכר לימוד בניו, ולהכניס בתו לחופה, והסכום שאותו חסיד היה זקוק לו – היה מכוון לסכום שקיבל זה עתה: שלש מאות רובל – החליט לתת לחסיד הנ"ל. ואז עלה ברעיונו, אולי לא כדאי לתת לאיש אחד סכום גדול כזה, שבו אפשר להחיות לכל-הפחות שש משפחות, וביניהם גם בני ביתו, שגם להם מגיע לא פחות משאר משפחות העניים. ומסקנתו הייתה – שאילו הסברא השניה (לחלק את הכסף) הייתה באה מהיצר טוב, הייתה צריכה ליפול במחשבתו מיד, וכיון שלא נפלה מיד, הרי זו הוכחה שהיא מהיצר הרע – שבתחילה לא רצה להציע לו לחלק את הכסף לשש משפחות, שמי יעלה בדעתו לקחת את כל הסכום לעצמו, ורק לאחר שראה שיש לו סברא לתת את כל הסכום לחסיד העני, אזי הציע לו לחלק את הסכום לששה חלקים, כך, שלכל הפחות ליטול לעצמו חלק אחד!

ביוגרפיה – רבי מנחם נחום מצ'רנוביל:

מייסדה של חסידות צ'רנוביל, חסידות ממנה יצאו כמה ענפי חסידות (סקווירא, טשרנוביל, טאלנא וכו'). נולד בשנת 5490 (1730) בנווינסק, אוקראינה.

ידוע גם בספרו 'מאור עיניים' על התורה, שהוזכר כ"כ פעמים בשיחות כ"ק אדמו"ר.

⁷ ראה בארוכה בהערה 25 בשיחה, שגם אם נאמר שע"פ פשוטו של מקרא, אין הכרח שכל אחד ישתתף בתרומת המשכן, בכל זאת, מכיון שעניין המשכן היה עבורם סימן לכפרה על חטא העגל, ברור שהדבר הפריע למי שלא השתתף בתרומה.

⁸ בהתוועדות המקור (הערה 46): בנדבת המשכן יש ב' ענינים: (א) דבר הכרחי שבלעדו לא יכול המשכן להיבנות. (ב) זכותו של המנדב לבנין המשכן, גם כאשר נדבתו אינה מוכרחת לבנין המשכן. וע"ד דברי הרבי הקודם על עסקנות ציבורית – שהענין עצמו יבוא לידי פועל בכל אופן, אלא שמי שאינו רוצה לפעול – הוא יאבד את ה"זכות" שיהיה הדבר על ידו. כמו כן: נדבת הנשיאים לא הייתה מוכרחת לבנין המשכן (שהרי הכסף כבר היה נמצא), ורק הייתה להם הזכות להשתתף בו.

מקור 7

”שעבודא דרבי נתן” - כשהמתווך מאבד את מקומו...

נשאלת השאלה: הרי בכל זאת, הנשיאים הם אלה שזירזו ודרבנו את בני ישראל לתרום עבור המשכן; ואם כן, מדוע לא נאמר שיש להם חלק בכך שתרומת הציבור נעשתה על ידי עידודם? ויש לומר, שרש”י מרמז לתשובה על כך, בהזכירו (שלא כפי דרכו), את שם בעל המאמר: ”רבי נתן”. ובהקדים, שישנו בגמרא דין מפורסם של רבי נתן (עד שנקרא על שמו - ”שעבודא דרבי נתן”):

גמרא קידושין טו, א: [ראובן] הנושה בחברו [שמעון] מנה, וחברו [שמעון] חייב גם הוא מנה [בחברו [לוי] - מוציאין מנה (ראובן) ונותנין לנה (ללוי) - כאלו ששמעון לא היה מערב בכך מלקחתה].

ויש לומר, שבזה מרמז רש”י הטעם לכך שאין לנשיאים שום 'קרדיט' בתרומה שנעשתה על ידם:

לקוטי שיחות: וכך בענייננו: למרות שהקשר של היהודים אל ההתנדבות למלאכת המשכן נעשה באמצעות השפעתם של הנשיאים (ואשר לכן הם החשיבו זאת כהשתתפותם האישית במלאכת המשכן), כאשר ישראל נדבו - נוצר קשר ישיר בינם לבין הקב"ה (ועד שהם הביאו הכל בשלמות), כאלו לא היה לנשיאים חלק בכך.

במילים אחרות: הנשיאים חשבו שעצם זה שהם מעודדים את בני ישראל - נחשב כהשתתפותם האישית; אלא שבני ישראל התעלו מעל עצמם, והוכיחו לנשיאים שכמעט לא היה צורך בהם...

מקור 8

הטעם הפנימי להחסרת האות יו"ד משמם

עפ"י יובן הטעם הפנימי לכך, שבגלל זאת, דווקא האות "יו"ד" נחסרה משמותיהם:

לקוטי שיחות: אות יו"ד מורה על התבטלות עצמית. כיון שחסרה אצלם ההתבטלות המוחלטת, והיה מרגיש בהם שהם נשיאים, לכן הם חשבו שנדבת המשכן של ישראל באה באמצעותם ומשום כך הם ישלימו מה שחסר⁹.

והרגשת הנשיאות אצלם גרמה לכך "שנתעצלו" - עד כדי כך שהמשכן יכל היה להבנות ללא נדבתם.

במילים אחרות: היו"ד שנחסרה הוא לא עונש עבורם, אלא הוא רומז לסיבה שגרמה את טעותם: חוסר ביטולם המוחלט להקב"ה. (וככל שהאדם גדול יותר - כך הוא צריך ביטול גדול יותר להקב"ה¹⁰).

לא הייתה שום בעייה בכוונותיהם - מכיון שהם התכוונו אכן לטובת הציבור; כל הבעיה הייתה דווקא בהרגש שלהם, בתור נשיאים ואחראים - שהם שולטים על המצב, ושהם יוכלו להשלים את כל החסר... ומזה התערבה איזושהי "עצלות", חוסר בזריזות הנדרשת מהם (ראה מסגרת).

מקור 9

ההוראה: הביטול מוחלט לקב"ה הנדרש מכל יהודי (נשיא')

ההוראה מזה בעבודת האדם, לכל יהודי ויהודי, [ולא רק לנשיאי ישראל ויחיד סגולה]:

לקוטי שיחות: אצל כל יהודי קיים ענין ה"נשיאים" - הנשיאות על הגוף שלו, ובאופן רחב יותר - חובתו של כל יהודי להיות משפיע ונשיא בסביבתו.

וכדי שיהיה כדבעי, צריך שירגש בו היו"ד - התבטלות מוחלטת. אל לו להרגיש שהוא בכוחות עצמו משפיע ו"נשיא", ושכל הקשר של הזולת עם הקב"ה נעשה רק הודות לו.

ועל ידי זה זוכה האדם ואינו חושב בטעות שהוא יוצא ידי חובתו בהשפעתו על הזולת, אלא הוא גם מוסיף בעבודתו - בשקידה בלמוד התורה ובקיום המצוות בהדרגה - בירת שאת יתיר עז!

ועל ידי כך מביאים את משיח צדקנו¹¹. (ראה מסגרת לביאור ההוראה, בדרך אפשר).

מושג: "שעבודא דרבי נתן"

מושג ידוע מאוד בהלכה, בהסדר של גביית חוב של צד שלישי מצד ראשון ללא התערבות מצידו של הצד השני. לדוגמא: אם ראובן חייב 100 יורו לשמעון, ושמעון חייב גם הוא 100 יורו ללוי (בהלוואה נפרדת לגמרי) - במקום ששמעון יקבל הכסף מראובן וימסרו ללוי (או לא...), גובים הכסף ישירות מראובן ומוסרים אותו ללוי.

ליתר פרטים, ראה באתר 'ויקישיבה', כאן: <https://goo.gl/TVqSx8>

בצרפתית, הסדר חושבות זה נכלל לכאורה ב- «subrogation». ראה כאן: <https://goo.gl/btBoz5>

הנקודה שרוצים להוציא מזה היא, שלפעמים, אדם המתווך בין שני אנשים - יכול לאבד את זכויותיו, באופן ששני המתווכים יסתדרו לבד. (ועפ"י מסבירים מדוע בני ישראל הצליחו לתקשר ישירות עם הקב"ה).

"ובכן": מהי הוראת השיחה?

ההוראה היא לכאורה שגם אם יש לאדם כוונות ממש טובות להשפעה על הזולת - לפעמים החוסר בביטול המוחלט של המשפיע, מטשטש קצת את המושגים שלו עד ש:

(א) המשפיע חושב שהתקרבותו של הזולת נעשית רק על ידו, ונוקפת לזכותו (כמו שהנשיאים חשבו, שהם ישלימו מה שהקהל לא מביא...).

(ב) המשפיע יכול לחשוב שהעיסוק בעבודה על הזולת פוטרת אותו מהצורך בעבודה על עצמו... (כמו שקרה אצל הנשיאים, שנגרמה עצלות מסוימת בתרומתם האישית).

ועפ"י בדרך אפשר: כמה כיווני מחשבה, להביא זאת לידי פועל בחיי היום-יום (לכל סוגי הקהלים):

השפעת האדם על משפחתו (בניו, זוגתו, אחיו כו'): הגם שהמשפיע הוא ההורה של הילד, הבן זוג של וכו' - שלא יחשוב שהוא זה שפועל ומצליח, אלא הכל נפעל ע"י הקב"ה! ומצד שני, עליו להבין שאין עבודתו הסיזיפית כדי להשפיע על משפחתו, פוטרת אותו מהחוב לעבוד גם עצמו - להוסיף בתורה ומצוות בפועל.

השפעת האדם על סביבתו: יש להבין שכל ההשפעה שהצלחנו לעשות על הזולת, לקרבו לקב"ה ולחיי תומ"צ - נעשה רק הודות להקב"ה! המשפיע הוא רק המתווך בין יהודי זה לקב"ה, ואין לו שום בעלות נוספת עליו.

ומצד שני, אין עבודת השליחות פוטרת המשפיע מהחוב לעבוד על עצמו, להוסיף בתומ"צ, בהידור.

ותן לחכם ויחכם עוד.

⁹ לקהל מתקדם: ראה בהערה 37 בשיחה, שלכן דווקא רבי נתן מתריע על זה, מכיון שעליו מסופר בגמרא הוריות יג, ב שרצה להעביר רשב"ג מנשיאותו, בחשבו שהוא ראוי יותר ממנו. הרי שהוא ידע, שאפשר שיתערב בנשיא ענין שאינו ביטול בתכלית.

¹⁰ כדברי הגמרא ברכות לד, א, שכל העם כורעים בכמה מקומות בשמונה עשרה, ושזב זוקפים; אבל המלך - כיון שכרע - שוב אינו זוקף כל בכל תפילת השמונה עשרה! הוא זקוק לבטא ביטול יותר גדול לקב"ה, בהתאם למעמדו הכי מכובד.

¹¹ הקשר עם משיח: חידושו של המשיח יהיה בעניין ה"יו"ד", גילוי דרגת ה"יחידה" - הביטול המוחלט של הנפש לקב"ה.